„ЗАСТАВА“ излази двапут у недељи, четвртком и недељом.
Цена је на годину 10. фор. на по год. 5 фор., на четврт године 2 фор. 50 нов. а. в. за Аустрију, а за Србију на годину 100 гроша на по год. 50, а на четврт године 25 гроша.

ЗАСТАВА.

Огласи се рачунају по количинк врста, које из гармонта заузимају, и за сваку врсту плаћа се за први пут 7 за сваки даљи пут 5 н. осим тога за жиг увек по 30 н. Дописи се шаљу уредништву а прѐдплата администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

Број 2. У Новоме Саду, у недељу 7. јануара 1868. Год. III.

Нови Сад 5. јануара.

Колико морамо бити опрезни према бурним вестима о Истоку, имамо поуке и у следећем: Париска „Епока“ донесе последњих дана вест, да је инглеска влада поискала у Петрограду објасњење о руским пословима у подунавским кнежевинама и у Кандији, противу Турске (в. „Новије“ у 117. бр. „Заставе“ за 1867.) Та вест обара се сад као сасвим неистинита; обара је „Ендепанд. белж“ на основу извештаја из самог Лондона, а обарају је и петроградски листови. У последње време пуштен је у свет глас, и да су бечки и париски двор заједнички опоменули кнеза од Србије, да се обустави ратно оружање Србије, па и тај глас доводи се сад у сумњу из самога Беча. Ако је истина, вели „Вандерер“ да инглеска влада није питала Русију о пословима противу Турске онда се само са опрезношћу може примити и непрестано понављајућа се вест, да је Аустрија подпомогнута од Француске, енергично се изјавила противу владе кнеза Михаила у питању о српском оружању. Заиста, да је Аустрија, имала потребу чинити опомене противу кнеза од Србије, у питању оружања, онда како би се објаснило то, што кнежева влада оружје и олово са стране неувози у Србију другачије, него са знањем и одобравањем бечког двора? Како би се објаснило, даље, што се услед летошњег састанка и повереног разговора грофа Андрашија са кнезом Михаилом у Иванки, спрема данас нарочити повереник из Пеште у Београд? По свој прилици у Бечу су пре него игде умирени мирним уверењима из Београда. Томе имамо знака и у вестима које бечки листови доносе о припремама ратног министарства аустриског за знатно смањење војске и о вођеним реформама основаним на мирољубивој спољашњој политики Аустрије, о каквој нам даје разлога и нови програм Бајстов који ниже саобштавамо.

„Тајмс“ доноси допис из Атине у коме се потврђује, да је дипломатија сасвим немоћна у питању Кандије. Ако је султан, вели се, уверен, да он може угушити устанак: и Грци су са своје стране уверени, да су они у стању хришћанске чете у Кандији подпомагати дотле, докле заштићавајуће силе неувиде неодоливост њеног сједињења са Грчком. У истом допису напомиње се, да су Француска и Инглеска препоручиле грчкој влади, да изизбегава свако мешање у догађаје у Кандији, али се додаје, да ће таква препорука бити од слаба утицаја. Најпосле се вели: „продужавање рата у Кандији упропашћује острво, деморализује Грчку владу, јер ова мора да затвори једно око пред тајним пословима њених грађанских и војених званичника, а тиме слаби моралан утицај као и материјалну снагу грчког народа. И опет је мешање дипломатије тугаљиво, јер у једној демократијској земљи усклик противу утицаја страних вазда је популаран.“

По последњим вестима из Кандије, тамо је дошло 20 и 21 (8 и 9) декембра (1867.) седам нових батаљона турске војске из Анатолије. Са том приновом турска војска на острву броји данас до 60 батаљона, или 34,000 војника, од којих је неки број наоружан новим пушкама, иглењачама.

О новом грчком министарству, под председништвом Мораитинија (пређе продседника касационог суда), јавља се да оно има већину противу себе у народној скупштини; да би предупредило изјаву народног неповерења, исто министарство израдило је код краља, да се скупштина на шест недеља одгоди. По уверавању из Атине, Мараитиниево министарство неће се у спољашњој политици разликовати од досадањег. У Грчкој је народ лмстом одушевљен, да се једном учини крај оклевајућој политици владе, па да се енергично подпомогне народни устанак Кандије, као и народне тежње Епира и Тесалије. Министарство које неби водило рачуна о том одушевљењу народа, неби заиста имало изгледа за дуги век.

Усред толике хуке и буке о спасоносним реформама у Турској, ево шта пишу из Солуна о тим реформама: у вилајету застало се са реформама, пошто су само уведене канцеларије за писмене послове и рачуне. Судови раде онако неуредно као и пре; а и у другоме свему остају Турци они исти који су и досад били — „што је дјикла навикла.“

„Италијанска Кореспонденција“ јавља, да се очекује у Флоренцији Браћано, кога је румунска влада опремила шеким дворовима, да би — као што се вели — радио противу оних старих уговора, који су између хришћанских држава и Турске на штету Румунске, закључени.

Исти лист доноси из Петрограда вест, да је француска влада на концу декембра 1867. послала великим силама нов предлог за конференцију европску у римском питању. И у том новом предлогу неби било програма који би служио као основа конференцији; г. Мустје ограничавао би се само да наново каже оно, што је већ пре био казао, а то је: да би силе имале трудити се, да се споразумеју како да остане италијанско јединство, за које се Француска изјављује наклоњена, са суверенством папе, нужним у очима њеним за извршење високог позива који паштина има. Неозначује се ни дан кад да се конференција састане; оставља се догађајима да означе време које даје изгледа за успех конференције.

„Реформа“ јавља да је француски посланик у Риму честитао нову годину прогнаном напољском краљу Фрањи II. Зна се, да досад још никоји званичник француског посланства није походио тога краља, одкад је овај у Риму, па тим више у очи пада, што је француски посланик ишао да му ову годину честита.

Из Фиоренције јављају, како је представник северо-немачког савеза предао краљу Виктору Емануилу писма од пруског краља којима се овлашћује да представља речени савез код италијанског двора, — то јављају званични органи италијански па додају: да у томе виде званично освештање *пријатељских* веза које природно срођавају Италијане и Немце.

ТЕЛЕГРАМ УРЕДНИШТВУ „ЗАСТАВЕ.“

Загреб 3. јануара.

Народна странка пошто је одбачен предлог њен: да скупштина октроj одбаци и законити сабор репрезентацијом иште, а конституовање непредузима: оставља саборницу, нехотећи у конституовању учествовати.

Програм Бајстов у спољашњој политици.

„Пешти Напло“ саопштава у форми дописа из Беча програм барона Бајста у спољној политики. Овај је програм Бајст предложио 31. дек. министарствима, а у главном се вели у њему ово:

„Ново створени савез, у који ће одселе монархија своје средоточје положити, неможе свој наравни полог и излазну точку у погледу своје мете и својих средстава другде имати, него управ у бићу елемента овога савеза.

„Развитак и осигурање слободних иституција, марљиво гајење и зрелост њихова плода, јесу интереси, који толико посла и пажње захтевају, да нема јаснијега чина, до онога, а међу европским државницима и силама за сад државе нема, којој би тако мир на срцу лежао, као угарско-аустријском савезу држава.

„Одржање мира и осигурање истога по сваку цену може дакле једино начело бити, које ће царевина у европском концерту пред очима имати; она ће то и онде радити, где још једнако неналази чиста искреност мирне намере заслужену пажњу и међусобну отвореност. Овде се мора споменути, да су изрази службених пруских новина и дописника, који говоре, да је гроф Бизмарк покушао приближити се Аустрији, а овде у Бечу, да су ове покушаје одбили, пука, безосновна нагађања, и узевши у обзир, да се ови гласови све то више шире, није ово него пука клапња, без икакве намере. Намера ових гласова није по нарави ствари друга, него од пруске владе тако обљубљену идеју пруско-рускога савеза популарном учинити, мисао, којој је слободоумна Немачка посве противна. Ма било како му драго, толико је истина, да пруска влада овде ни најмање се није још постарала, да се приближи, незнамо, је ли ради тога, или управо зато, што се у Берлину добро зна, да се са аустријском царевином споразумети може само на основи таквој, која учвршћење европског мира гарантује.

„Према другом нашем суседу, талијанској краљевини, узима царевина тако становиште, које пружа најбољу гаранцију за свој и за светски мир. А особито у погледу римскога питања, држимо строгу неутралност, која је скоро равнодушност, јер то наши интереси захтевају.

„Да одржимо моћ папинску, утицати у то посредно или непосредно, не одговара нашем становишту, колико би нам и жељено било какво сретно решење у овом погледу. Свакако је држати пред очима и тежити тој мети: да се с талијанском краљевином најбољи суседни одношај учврсти.

„Најискреније је пријатељство с Француском и влада спољних послова неће ништа пропустити да тежње ове силе, које воде кодржању европскога мира, својом дипломатском интервенцијом не подупре.

„За интересе опстанка царевине, за мирни развитак угарско-аустријскога државнога савеза, јесу на истоку свакидашња на видело излазећа питања. Као главно начело у овом погледу се сматра, што влада турска све то више тежи, да правичне захтеве хришћанских поданика задовољи. Зато тим више захтева свеопшти интерес Европе, да се недопусти, да која сила посебно тамо уплива, или свој једнострани уплив тамо протура. У овом погледу јесу недавни изрази руских новина важни. Влада неможе ово игноровати, јер кад би ово игноровала, показала би своју немарност, јер ови изрази повукли су позорност не само наше владе, него и читаве Европе на те миру противне намере, које хоће једна могућа странка у Русији да изведе.

„Ово је начело, које министарство заузима у овој констелацији.“

Ово је тај програм држ. канцелара који је пажњу свију листова на се обратио. Из њега се јасно види мисао савеза аустријско-француског на супрот савезу руско-пруском. Има ли у томе јамства миру и неводи ли то баш управо сукобу, о томе не сумњамо само ми, него сви независни листови.

Нови Сад, 4. јан. На данашњој ванредној скупштини овдашње варошке општине прочитана је представка на протест римокатолика због српског народног позоришта, који је саставак у целости усвојен, и још је придодано, да се на месту, где сад хоће да су зида позориште, и пре више година држане позоришне игре, а и у кући код „гвозденог човека“ управо према католичкој цркви. Даље је прочитан допис министарства унутрашњих послова, у коме се захтева, да се записници скупштински шиљу министарству само у одоставареном преводу, а од министарства далеко је та намера, да оно дира у пословни језик ове општине, и тако она може одправљати своје послове на ком хоће језику, а само нека државној власти шиље записнике на оном језику, који она разуме. Због важности ова је ствар на коначно решење остављена првој редовној скупштини. Овдашњи Назарени туже се, да их калвински свештеник узнемирује у исповедању њихове вере. И ова је ствар остављена за редовну скупштину. Јеврејски рабинер у име своје општине благодарио је, што је ова општина ношајући дух садашњег времена и уставности, за почастне чланове изабрала и Јевреје, и обећава од њихове стране, да ће знати то уважити и ову општину са свом снагом подпомоћи у њиховом делању.

Нови Сад, 4. јан. Овде је од нове године почела излазити „Беседа, лист за цркву, и друге потребе народне.“ На листу стоји, да је за издавање и уређивање одговоран овдашњи парох г. Андрија Мопашевић, а власник је томе листу г. архимандрит Герман Анђелић.

— Склопио се одбор од чланова певачког друштва, који ће приредити ових месојеђа, у корист певачком друштву два бала, и то 17. (29.) јануара и 31. јануара (12. фебруара). Желимо им добар успех!

— Ноћас је овде преминуо познати списатељ народни Јоксим Новић Оточанин.

ДОПИСИ.

Х. — У Пешти, 30. дек. У нас се укрштају амо гласови и нагађања сваке врсте. Допустите да обележим са неколико речи ситуацију изиутра и споља. Кошкање између чланова растварајући се саборски странака траје све једнако. Ономад изађе програм, а уједно и позив на орган левог центрума, коме су човође Гици и Тиса. Лист ће се звати „Домовина,“ а уредник му је барон Подманицки. Говори се, да ће се у тој странци груповати многи из левице и деснице, и да ће, услед тога, Деак остати прилично усамљен. Веле даље, да ће из тога следовати, да ће неки чланови садањег министарства дати оставке, нарочито се то поуздано тврди за Лоњајија, барона Венкхајма и Етвеша. Та комбинација има доста неког основа, јер као поуздано се поговара, да је Лоњаји са зајмом пропао, јер досада није био у стању да га изнесе на трг и да га оживотвори. Барон Етвеш није такође одговорио ономе, што се од њега ишчекивало. Јер док се министар просвете у сабору продуковао као државник, дотле је заборавио, да земља ишчекује од њега, да буде реформатор. Што досада није изишао пред сабор са законским предлозима своје струке, то се још даде извинити тим, што је сабор био и онако претоварен другим итнијим стварима; али се замера, што је министар у многоме остао тек при обећању. Има много ствари, за које се не иште да се донесе о њима нарочити закон, него се оне дају уредити и министарском наредбом. Као што су гимназије и правне академије и т. д. Ово се министру замера баш са оне стране, одкуд смо пре вични били слушати хвалу до неба.

А шта ћемо ми да кажемо? Ваља само да се сетимо љубазности са којом нам је министар уклонио Натошевића.

Баш кад смо у речи око министра просвете, имали би једну пикантну, али ујамчену нам приповедчицу, која би јако карактерисала и персонал с киме располаже министар, али о томе другом, згодном приликом. —

Све су очи упрте на састанак делегација. Ради склапања државног буџета, и поради још неки измена, нарочито у његовом војеном оделењу. Вели се, да ће сазивање делегације бити тек концем месеца јануара. Бајст ће да изнесе пред делегацију и „црвену књигу,“ т. ј. сва писмена што се односе на најновију спољашњу политику царевине. Као што већ знате, сабор је одгођен, јер сад раде одбори, а после ће одпочети радња делегације, и тако нема изгледа, да ће сабор одпочети своја већања месеца марта.

Краљевски рескрипт, којим се отвара сабор троједне краљевине, вели, да исти сабор има неодложно послати депутацију амо у Пешту, која ће ступити у договор са изаслати се имајућом депутацијом угарског сабора. Познато је да су главне човође угарског сабора изабране у делегацију, и тако састанак обеју депутација неће бити тако скоро, већ ако се сабор несастане опет „ад хок,“ па не изабере регниколарну депутацију, која би под упливом Деаковим, који је дома остао, водила преговор са депутацијом из сабора троједне краљевине.

Овде се нестрпливо очекује, да се види како ће се владати народњаци на хрв. сабору — о унионистама и мађаронима даје се већ то унапред рећи.

Сад да речемо још коју реч и о стварима, које се не тичу унутрашњи догађаја.

Кад човек узме у руке разне листове, познаће у њима нешто, што је свима опште, а то је грозничава страва од решења источног питања. По говору о томе питању познају се пријатељи прави слободе. Ко хоће и брани слободу на своме огњишту, неможе бити непријатељ слободи у туђој кући. Решење источног питања непрети никоме опасношћу, до непријатељима слободног развитка народа! Нека се оно реши у интересу човечанске и народне слободе, па неће никог заболети глава. Који год хоће да стану на пут таком решењу, треба у непред да знају, да ће имати против себе и народе, који тој слободи теже, и оне, који су пријатељи тој слободи. Laissez faire, laissez aller! било би најцелисходније начело за политику свију европски сила.

Народи, који трају гњиле дане на балканском полуострву, знаће сами бити готови са трулежом који их дави. Да у ти народа одавна тиња жеравица, која ће запалити турску трулу зграду — о том нико не сумња. Они који хоће ту ватру да гасе, нек не заборавe, да се могу и опећи!

За Црну Гору чујемо, да је захтевала у Цариграду један део Херцеговине и пристаниште на јадранском мору, али да је министарски савет преко одбио та потраживања, и наредио, да се тражена места још к томе поседну турском војеком!

Не треба ни да вам помињем како се таки гласови амо примају. Ми знамо ролу за коју је позвана Црна Гора, а уздамо се да ју је добро научила и да ће је још боље изиграти.

Још једну велику маленкост. Ови дана у-

мрла је овде нека богата Србкиња, саморана удовица, и оставила је своје знатно имање, које црквама, које владики и поповима. Како се ненађе каква смирена пастира, да се уз личне користи своје братије, сети бар и ког нашег просветног завода. — Побожна удовица ваљада неби затворила своје срце и таком милосрђу! —

р. У Карловци на св. Стевана. Данас после службе Божије држао се парастос пок. митроп. Стратимировићу под којим је наша гимназија основана, и који је установио благодјејаније; то се много година већ чини. А зашто се ти спомени чине? Зато, да се спомен великога мужа међу нами одржи, и да сваки и види и чује, да се добра и поштена дела никад незаборављају, и да благодарно потомство сваку прилику употребљује да поје у славу ономе, који је то заслужио. Отуд сваке године у Карловци па и ове године похитало је и мало и велико да буде и данас сведок спомену што народ чини после смрти ономе, који је за живота народу чинио. Али данас у саборној карловачкој цркви нечу као досад славу покојноме, већ славу живоме, неслави се данас онај који се је постарао и за душу и за тело будућег потомства, неслави се онај који учини да и Србин своју књигу учи, неслави се овај, који сагради место, из ког су толики Српски соколови излетели, неслави се тај — ил се узгред само спомиње, јер је поквареност људска дотле дотерала, да је употребила овај свети обичај да безстидно у Божијем храму говори оно што поштен човек ни у својој собици помислити неће!

Но дозволите да вам редом искажем.

После парастоса изиђе један гимназиста те им као узгред спомене покојног митрополита. а у широко и високо стаде хвалити живога; све планете, и небо и земља и облаци и сва годишња времена дадоше му материјал за сравнење врлина живога, и тако жестоко туђе стихове изговори даје им сачинитеља у „умиленије“ довео. Морам вам касти да су ти стихови, који су данас говорени по грађанском закону годиње мајоренства прешли али се сваке године на тај дан износе само се још по околностима дометне, као: „на престолу Божијим промислом“ „сјаји народу као сунце земљи“ у рабској послушности“ „очарани врлинама“ „благословсветедесницена далеко“ и т. д. Тек што се овај измаче, ал ево једног богослова, дрхтајући стане, као да се сирома бојао, да ће се на његове речи храм срушити те стаде предговорника речи још потенцирање избацивати и хвале беху у таком степену, да сам на лицу самог светог патријарха, који је то све морао слушати негодовање читао.

Али црву није доста да по земљи пузи, он се још и у земљу увлачи.

Сетих се чега ради сам у храм дошао те се помоли Богу за душу данас заборављеног покојника, којега сенку неваљале душе увредише. Отишао сам — а самном многи тужним срцем, и преваренoм чадом, јер што чух — нечух добра.

Да вам још нешто саопштим. Наш млади частити Србин проф. Живановић сачинио је за ту славу једно слово с којим би се достојно прославила данашња светковина, и преда једном ђаку да то слово говори; али гд. управитељ наше гимназије узме то слово те га стане и у ствари и у форми шишати а нарочито је помоћу какве граматике језик кројио и заповеди ђаку да тако цензурирано слово говори! ђак се опирао томе, рекавши, да неће од професора то чинити; јер ће и онако морати једаред пред проф, говорити, а на то му г. управитељ одговори: „а ти пред професором говори као што он хоће, а у цркви као што ја хоћу.“

Слава му! Директор једне гимназије наговара ђака да свог професора омане!! —

Кад је то реч. проф. чуо узео је своје слово натраг.

Питали би зашто гд. директор недаде да се проф. слово говори? Зато што је искрено. поштено, србско, пуно патриотизма написано а не подли фраза и рабски речи, јер само ово прија гд. управитељу,

Што нигде у свету небива то бива у Карловци. —

Х. — Из горње Бачке, 30. декембра. Онај део србске омладине, који се одаје на изучавање стручних наука и временом жели своме роду учитељским позивом користити, држим да ће чути из сигурног извора саобштену вест: да се ових дана у Петрограду нов историјско-филоложки факултет отворио, камо имају олакшаног приступа и млади Срби, који су гимназијске науке свршили и у грчком и латинском језику изврстан успех показали, а желе у овај завод ступити. Такови добијају слободан путни трошак и имају четворогодишњи течај о правительственом трошку слушати, а затим обвезују се још кроз четири године као учитељи на тамошњим гимназијама служити и по истеченом року стоји им на вољу повратак у своју домовину. Даље примају се и они Срби, који су већ на свеучилишту филологију слушали, па или још испита немају или служе као супленти ил професори поменутих класисних језика у гимназијама, — но с том разликом, што ће ови само две године на петроградском универзитету уз годишњу стипендију од 3—4 стотине рубаља дотичне науке слушати и после за сваку годину стипендије и још по две године учитељско званије језикословља одправљати; разуме се: и једни и други уз редовну плату.

То је што вам у овај пар имадох јавити па како свога собственог свеучилишта још нимамо, ето нашој браћи згодне прилике, да се без икаквог трошка и у овој лепој и у нас још слабо негованој научној струци образују и упознаду своју једнокрвну браћу на рођеном им огњишту, где уз лучу просвете јасно пламти и весталски огањ славенске узајмности. — Ко би се позваним осећао и овим се користити жели, нека се слободно обрати на познатог србског пријатеља, руског проту г. Рајевског у Бечу!

Политичан живот могу рећи да је овде у нас доста гњио, што је само природно средство незадовољства и у недоглед провучених нада; па ако се и јесте у последње доба горуће питање народности и једну стопу своме решењу примакло, по свима изгледима и из свију многостручних изпуства, вредних памтења, каквим се добру можемо и отуд надати? То је једно питање, што га себи стављамо, друго стоји у врло близкој свези с њиме и ми га остављамо и још некима другима на озбиљно промозгање, — друго је питање: докле ћомо тако!?

М. Б. — Из Сомбора, 20. дек. Читао сам у броју 111. „Заставе“ како дописник из бачког диштрикта набраја врлине др. Ђ. Натошевића. То је истина права, да је за нас Србе у Аустрији одлазак др. Натошевића у Србију губитак што сваки свестни Србин, а особито учитељ увидити може, а то по томе што су нам наше школе, од како под управу истога господина дођоше, све до данас непрестано цветале, особито пак у Угарској, а сад од како њега нема може бити да ће у горе стање доћи него што су пре 1858. г. биле. Тако за нас Србе који у Аустрији живимо, другога лека неостаје, него де учинимо кораке код министарства и да подкрепимо молбу коју су браћа учитељи из диштрикта бачког већ послала, да се г. Никола Вукићевић главни професор приправничког завода сомборског, на место г. Натошевића за управитеља србско-народни школа од највишег места потврди. Ако се пак овај важни корак неучини, онда ће наше школе најважнији инштитут у жалосном стању остати. Пошто народни напредак у највећој мери од добри школа и ваљани учитеља и васпитатеља зависи, баш зато треба ову ствар што озбиљније да прихватимо, те да им се по жељи учини.

Овом приликом не могу да пропустим, а да јавно не споменем, да милосрдни и честити грађани сомборски, сиромашним приправницима у помоћ притичу, а особито г.г. М. Леовић и А. Берић.

Сомбор 27. дек. Дописник из Сомбора у 114 бр. овога листа по мом мњењу није рекао каојеу што доиста казали: наши мађарони пак хтедоше самосталну пругу од Сомбора преко Гомбоша на Осек, а одавде до Реке. Знамо шта значи реч „мађарон“ коју смо упамтили од 184⁸/₉; али дописник ваљда онда није се ни родио био; јер иначе неби тако лакоумно те речи употребио и онде, где јој је најмање потребе. Министарски је предлог, да се гради пруга од Сомбора преко Бездана, па да се скопча с пругом јужног друштва, која води у Трст, и тако већа странка, сматрајући овдашње користи била је за министарски предлог, а ми мања странка, а не као што дописник вели „мађарони“ тели смо „самосталну“ пругу од Сомбора преко Гомбоша на Осек у Реку, не скопчавајући је с пругом јужног друштва, која би била у корист наше отачбине, и у корист баш нашег народа српског? То је пресудила „слободна преса.“ За то треба ствар посматрати и с начелне стране, а не само с тога називати „мађарони“ другога што је различитог мњења са свога гледишта.

Д. А. — Из кикиндског диштрикта 29. дек. На глас о намереном увођењу свештенички састанака у бачкој епархији, сваки се увиђаван родољуб зарадовати мора, и дај Боже, да та мисао не прође без следи и код других епархија. Слога и договор, особито прводоучитеља, свештеника, много ће народно образовање моћи унапредити и тешкоће му уклонити. А досадашње неспоразумлење, саможивост и растројство у цркви, главни је узрок пропасти клонућег се народа србског, народа о коме је прави и топли родољуб већ и очајати морао за бољу будућност, а то је, што није пробуђена свест не само у масе и простог пука; но и његових вођа, старешина; што прости пук и невиди жалосне појаве пропадања народа свог, али је за дивно чудо, да овде и просвештени брат, Србин, непрозире у жалосну будућност народа, с којим и међу којим и он само срећан бити може!

Да је коме погледати, како се странци и у ово последње гњездо наше прикупљају, и с тим свако право, наши крвљу стечени повластица, себи присвајају, — правом родољубу срце би се дубоко морало ранити. И до које мало време бадаваћемо вапити: „ово је диштрикт србски, и да му се то право одрећи неможе,“ као што је наш млади брат — сада сенатор — на конференцији једном говорио; ја напротив велим: у чијој је руци земља, онога је и диштрикт! Ма колико пре чији био, карактер србски никаква му сила више неодржа.

Па шта се ради овде према те код нас све већма растеће невоље, да се одклони злосретна поплава?

Ништа Србине брате! Са скрштеним рукама и просвештени брат, Србин, све то гледа и мирно одзива: „Бог ти добро дао туђинче и пришинђелио! Кад нисам од злобе могао уз мене гледати рођеног брата, — сад морам тебе! И тек сад нидим кога сам у суседству изгубио.“ И тако дан у дан, а нико да се пробуди и посаветује, како би се тој поплави доскочити могло. Него се још вели: „зашто да помогнем посрнутог, да се подигне? Нека га нека пропадне, само кад је мени добро.“ Али кад туђинац рекне: хоћу и од онога што нисам купио мени део. А то је свако право обштинске управе, избора и право у деоби повластични права, и тек онда ће се Србин, али доцне, по глави чешкати.

Ваља оснивати задруге и касе у одпор навали туђинштине, да све што Србин продати мора, Србин и купи. Црквена имања крепити и умножавати за исте цели. Народ сваком даном приликом поучавати да исто чини и у раду, вредноћи, штедњи, новијим и вештијим раду земље иза других неостаје, да му земља вештачким радом подпомогнута бољи плод донесе. То су мисли за које би се код нас сад рекло да су сањарије, као и друштва радности и узајмнога удруживања. Но црквене и друге капитале таманити на подизање старога века заслепљености, да се свет под именом вероисповедне цели и друге привидно добре заузетости заслепљује, и где се што прогутати даје нека се смаже, ма ко чије добро купио, два три сребрњака, па ћемо стотину кућа раселити се допустити, и опет да себи ласкамо о будућности дистрикта овог србског и нашега матадорства у њему.

Целино србска и будућности народа мога у овом диштрикту, не дао Бог, да ми се злослутна пророчанска реч испуни; али ћемо скоро рекао би очајавшим пророцима подобно закукати прежалостну ону песму, само у место на „рјеках вавилонских“ кукаћемо на пропа-

Д, А. — Из Х. М. Вашархеља. Овој вароши већ од многи година никад се незна права имена; неки је називају Ход М. Вашархељ, неки опет Холд Мезе Вашархељ. Ово последње име долази од ход (бобар). Зна се, да је до 59. године било једно велико језеро поред вароши, и у том језеру налазило се бобара (Bieber), које су људи ловили, највише због њихове екупе коже. А име Холд М. В. долази отуд, што је језеро имало облик полумесеца, а холд мађарски значи месец. Тако се и Ход и Холд М. Вашархељ пише. Варош је врло велика, има 50 хиљада душа; реформата има 32 хиљаде, католика 12 хиљада, Чивута 4 хиљаде, а после мањи број има лутерана и назарећана, а најмање има Србаља и Романа. Још неколико кућа има у којима се србски говори, а у некима се матерњи језик на жалост заборавио. Али овде као редко у ком мађарском месту чисто се и лепо мађарски говори. Да коју и о гимназији кажем. Гимназија је реформатска, врло добра; има девет професора; сви су реформати, васпитани и учени људи, а особито добар метод предавања имају. Истина мало је ђака, тако око 270 у сви осам разреда. Испит зрелости од 1864. год. уведен је. Професори су у годинама, врло лепо поступају са ђацима; труде се да ђак научи што учи, а не да им само буба на памет, као што у другим гимназијама с тим највише ђаке пате, и натерују, да од речи до речи учу, а не питају, да ли што разуму. Међу таке спада и сегединска, за коју се може рећи, да је једна од најлошији гимназија у Мађарској.

ПОДЛИСТАК „ЗАСТАВИ.“

ι. γ. — У Бечу, на Божић. Да су редови ови доста значајни, можете одма и из тога видети, што вам пишем баш лицем на Божић. Пишем вам на Божић, а једним кораком излазим му на сусрет, накан, да вам нешто „лепо“ о његовом сапутнику — бадњем дану — понаведем.

Знам, да сте га и ви, и други и трећи „лепо“ провели: ама ко ми у Бечу, у тој туђој,“ „ладној,“ „швабској“ вароши — тешко да сте!

Много сам реко — но тешко да сам згрешио; јер бадњи дан не дође ли „туђем“ Бечу но нама, који смо у њему „своји“; који смо и срцем и душом у оном милом крају, где се тога дана много штошта заборавило, а напротив „слама“ и „орах“ и ово и оно додирнуло.

Но немислите, да код нас и тога небеја, — свега, свега — чисто бих реко — што нас на Божић треба да сећа.

Хајде да почнем.

„Зора,“ (у чијој средини и нови члан њен Јеврем Грујић) отвара седницу.

Вел. Ђорђевић, подпредседник, разлаже у кратко значај свечаности тога вечера и крсти орасима угљеве туђега града, кога брзо освојисмо. Ори се „Рождество,“ па „Дјева днес“ — па опет тишина, па опет мир...

Седница дакле узимље свој озбиљни вид. Да вам о њој овом приликом ништа не речем, до то само, да је још за време трајања њеног засијала она чињеница, која је управо „језгра“ мојих редака.

„Надај ми се, сејо,
Доћи ће ти брата;
Ал' чим лако куцне:
Отвори му врата!

Тако поручује братац сестри, а она му се доласку радује; — па како нас да не обрадује, да не усрећи, „ненадан“ долазак браће рођене!

Одбрана четица Хрвата што се у Бечу уче — задруга „Велебит“, коју предводи председник г. Кршњави — ступа ненадно у дворану...

Можете мислити, како се обрадовасмо; ал' кад поменути четовођа узбуђеном душом задрхталим гласом ускличе:

Браћо Срби! Дођосмо ево, вођени братским осећањем да вам Божић честитамо, да проведемо купно с вама ваш и — „наш“ бадњи дан... Кад ово честити тумач својих садруга изрече: стиште се, прели се тајно осећање ердаца наших и буран усклик:

Добро нам дошли, добро нам дошли, браћо!...

Па шта ће за тим да следује, ако неће, пријатељски разговор, умилна песма, одушевљена здравица! — да, па и за шалу доста маха остаде...

Па какве ли беху те здравице? — питаћете ме.

Ево. Кад н. пр. председник „Велебита,“ брат Кршњави, у разлагању о светој заједници Срба и Хрвата понавља, да су Срби и Хрвати два ока у једној глави, у која злотвор нека гледи — па нек се плаши... — онда можете мислити, да су и остале тим духом дисале, онда можете знати, шта се у њима од прилике све додирало.

Но чусте ли кадгод усхитом усрећеног тумача истине мишљу да очарава? — ал' да чулисте га: јер чусте Јеврема Грујића.

Говорио је о свести омладине. Свест њена, рече говорник, сијаће вечито, растиће постепено; а светлећа мисао омладине мора се подпуно остварити — и ако јој магла пречи.

Како му подужу беседу слушаоци поздрављаше — нетреба да вам кажем.

Владан Ђорђевић прихвати му говор језгровитим мишљењем, да ће онда тек целокупна снага народа — ко што ваља дејствовати моћи: кад чиста и спасоносна мисао омладине у све слојеве народа продре, кад покрене, оживи и утајану моћ.

За њима говоре ватрено и бистро браћа Хрвати Козић и Томић о многој нужди, која нас кињи, о многом начину, који нас спасава...

Поздрављају такођер искрено г. Грујића, а громко одобравање слушалаца бејаше веран и неутајан израз истих осећања. Илија Огњановић напија браћи Хрватима; а Јован Грчић свима српско-хрватским омладинским задругама, а наиме „Зори.“

Сад уз то разумите још, да је змајевски Абу-Казем, хоћу да кажем Огњени Илија, читао своју Хумореску — „Враголија у очи Божића“ — која се тако допала, да смеју не беше краја. Покашће вам је „Змај.“

Па томе додајте још одлично декламовање одличних песама; па представите уз то још како вам је кад чујете племенито „Устај, устај Србине! — ох, и какви други још песама ту не беја! доста, кад вам кажем, да је поноћ уздисала кад је одратисмо до недрага...

Весеље ово, имаће без сумње значајну след зато вам у почетку ових редака и насмену, да вам нешто лепо и значајно донашам; а браћа Хрвати нека уверени буду, да нам је дубоко у срце урезана поменута пригода, а уједно нека се слободно теше собственом изреком: да су уверени, да смо им збиља браћа!...

сти имаовине наше седимо и плачемо кад год се пропалог диштрикта нашег споменемо.

С. Из Торонтала. Од времена рештауграцаје две генералне конгрегације служиле су за јаван и јасан доказ, да утицај заступника владиног у овој жупанији није више као што је некад био.

Свакојако се труди жупан Корачоњи правителству доказати, да ће извесна особа уметн парализовати и ослабити утицај левице, а Србима за стришило служити, почем је иста особа, како код Немаца, тако и код Хрвата ове жупаније популарна.

Корачоњу је испало за руком да та особа, по имену Барач, бивши за време провизорије поджупан, буде наименован код овдашње финансијске дирекције за финансијалног советника, макар да он у тој струци никада служио није.

Колико је Барач у овој жупанији, нарочито пак код Срба непопуларан осведочило се приликом рештаурације, када је жупан хтео Барача за трећег поджупана произвести. Карачоњи зна, да је његов, ако и мали утицај и поверење само зато пало код овдашњег житељства, што је Барача подпомагао, и радио да се онога, који је српска села у 1848. и 1849. сам палио и пљачкати дао — за трећега поджунана изабере.

= Београд 12. декем. Ево ме опет да вам се јавим из престолнице српске. Не могу вам јавити никакво добро, него тако да вам вечно све причам и рођам јаде наше. Ја би вам радо саопштио штогод што би могло и и овеселити Србина, ал кад тога нема онда шта ћу него да рођам грозна насиља и неправде наших министара. Тако између сијасет којекакви насиља и рушења онога што је најсветије, рушења правде, — ја ћу вам казати нека факта, па нека се зна, да закон не даје у Србији никакве гарантије за живот, слободу и част грађанина, све то код нас зависи од пусте самовоље. Министар правде у Србији, упркос толиким бригама да сакрије неправде што чиновници његови починише, није могао да сакрије и ова дела:

Секретар суда у горњем М., узео је био недавно једно женско дете као под своје и да га послужује. То дете ове је године узело 12 годину. Пре неког времена г. секретар буде тужен због силовања детета. Дете је, веле, полу мртво, бледо, расчупано и у кошуљици грозно окаљаној истрчало на сокак из собе секретарове. На то се свет скупио као на чудо, и видео покор господина чиновника, Дете одведу доктору који претстави ствар суду онаку каква је, и г. секретара узму на испит. Цео горњи М. говори да је то тако било, а доктор доказује да је дете још и болешћу заражено. И поред свега тога суд ослободи кривца „из недостатка доказа“ И сад тај „ослобођени“ кога још господин с благоволењем трпи, подигао је парницу противу детета и њене бабе, и тражи накнаду што су му част врећали и име срамотили, Да ли ће се вајдити то ћемо виђети.

Тако исто ево што је још један његов друг секретар у суду Ј. учинио. Овај је свршио жалосну велику школу, и као секретар суда није дао мира једној младој девојки — учитељки. Он јој је говорио да ће је узети, и почео јој јавно у кућу ићи, но најпосле остави је преварену тај наш вајни лицејиста. После 9 месеци девојка роди чедо. Она дозове истог господина, и запита га оће ли је узети већ. Господин одговори да он њу непознаје. У то министар Ц. истера учитељку из звања. Док је ствар пред судом била господин, бојећи се рђавих посљедица, пријави се г. Г. и запроси његову рођаку. Како ово буде углављено, одма дође суду „повељеније“ и препорука надлежног министра Р. да се од даљег делања застане, јер је ствар намирена (разуме се женидбом). И тако Ђ. постане „невин.“

Најограниченије главе и највећи зликовци, као што их има међу чиновницима, не само да се неказне и због неспособности неосуђују, него још имају најсигуриије „каријере.“ У свези са женидбом и удадбом министарски кћери и рођака, долазе и авансирања и најгнуснији чиновници заклоњени су од праведне казни закона.

Ето како се код нас правда дели. Да није стидно би вам могао набројати сијасет примера, би вам казао шта раде чиновници и под управом Х.. би вам казао шта ради Ц. и како у повереној му струци просвета расте и напредује „исполинским кораком“, а нарочито у „тунгуској“ великој школи. Казао би вам шта ради управитељ варошки Барловац и жандарми — али ми је грозно, но зна се то и без мога дописа. — Факта што вам наведох нека сведоче какав је морал у нас.

Београд 17. дек. Београд је постао загонетка, од како нас новим министарством усрећише. Овде се догађају таке ствари, каквих ни у Хиндостану нема. Да неке споменем.

У граду је остало после Турака неколико стотина хвати дрва. Та дрва управитељство вароши Београда одреди да лицитацијом прода. На дан лицитације пођу људи у град да купују. Но г. управитељ Барловац наумио беше да начини „кшефт“ и постави жандаре на врата градска, који сваког, који је пошао да купи дрва, натраг вратише. Само двојица, с којима је Барловац удесио свој план, одоше и лицитираше, лицитираше на смрт и живот, док не дотераше до — чујте! — до 15 гроша.

У ово доба кад сиротиња плаћа дрва по 18. цванц. кола, Барловац даје људима, који су му неколико десетина (можда коју стотину) дуката дали — хват дрва по 15 гроша.

Јадна сиротиљо! има који скапавате од зиме због скупоће дрва, а они који су позвани да се брину о вама, они тим приликама користеће се пуне кесе своје.

Познато вам је да Стојан Вељковић члан касације има научну полемику с Чумићем, на жалост професором велике школе. Чумић је хтео том приликом доказати, да Вељковић — не зна ништа! Међутим Чумићу не поможе сав његов безобразлук; — ствар узе обратан вид. Кад то видеше протектори Чумићеви, т. ј. људи, који су Чумића и подметали, да би оборили Вељковића. кад видеше да ће Вељковић да победи, а они по своме обичају латише се насилнички сретстава, т. ј. забранише Вељковићу даље печатање расправе његове. Расправа беше та печатана у званичним српским новинама, а забрана Вељковића дошла је из министарства 14. о. м. Читајући свет сетиће се и сам, да је тако нешто узрок, те се непродужује „Последња реч г. Чумићу.“

Ето вам слободне штампе јутутунске. Не даду Вељковићу ни да изјави у новинама, да му је забрањено даље печатање.

15. о. м. догодило се опет нешто ново. Опет управитељ вароши Барловац пошље жандаре те покупе из књижаре Валожићеве „Омладински календар“ и однесу у полицију. Затим оду у државну печатњу, где је календар печатан био, и попишу сва имена оних, који су из печатње календар купили. Је ли још крштен човек чуо за таку будалаштину? Узаптити књиге, које су биле на цензури, и печатане у државној печатњи, која несме ништа без одобрења печатати. књиге које су увелико и продаване биле, и сада их опет узаптити! Ми питамо шта мисли Барловац с књигама и шта мисли славна влада о тој ствари. Нека нам одговоре. Је ли то средство, којим хоћемо да оснујемо велику будућност српску. Жалосна вам будућност г. г. министри кад се бојите и омладинског календара

Можда вам је и много ово што рекох, али то још није све. Но од „слободне Србије“ треба још што да чујете. Та каква би ми то држава била, из које се неби имало шта јављати. Ви знате, да се у свакој држави — ради.

За сведочанство, да је код нас осигурана лична слобода, да су на влади, мудре главе — као што „Видов дан“ вели — ево једнога случаја: 15. о. м. око 6. часова у вече ишао је Калимегданом један ђак — техничар. У путу га сретну три официра српска у јапунцетима закопчани до грла. Онај што је напред ишао, кад дође до ђака, зграби му шешир с главе, баци у снег, и почне га газити ногама говорећи: „познајеш ли ти мене?“ Ђак изненађен и упрепашћан од чуда, шта му се зби на сувом путу, погледи му у лице и позна — кога? Г. Јована Ђорђевића пуковника и началника стојеће војске. И кад га позна одговори му: „познајем.“ „Па ко сам ја?“ „Ви сте г. Јован Ђорђевић нал. војске.“ „Па како си се смео усудити, да ми не скинеш капу?“ питао је даље још једнако газећи капу, мајчин јунак, онога сиромашка. „А шта ме се тиче,“ одговори овај, кад виде, да је онај још непрестано гроб. „Јеси ли ти Кикин син?“ Кико је доктор војнички, па ваљда је г. начал. имао што с њиме, па је хтео и на сину да се освети. Кад техничар одговори, да није, оде г. начал. даље непрестано псовајући: показаћу ја вама правницима.

Техничар одмах сутра јавио је ову ствар ректору, а међутим потражиће од министра војеног, да се речени господин казни. —

Јадна земљо, шта си дочекала,
Да Арапи сад по теби суде!...

За сада нека буде доста; други пут биће опет што „ново.“

Београд 18. дек. Ових дана изабрани су шесторица младих људи за државне питомце на страни по разним струкама, као: за медицину, државне науке, право, технику, економију. Шест места било је празних, и овим су избором, попуњени.

Но овде ћу нешто да рекнем. И ово давање стипендија, веран је рефлекс других поступака наше владе. Само — тајно! Тек кад су се почели хвалити они, који су изабрани, онда су ђаци овд. вел. школе дознали, да ће се и ове године слати на „страну.“ Све је ишло испод руке. И поред свега, што је и прошла назови скупштина препоручила, да се за питомце узимају људи, који су по свршеним основним наукама „у народу боравели,“ опет је за „заслуге личне“ изабран за питомца кои ће медицину слушати ђак гимназиста, који се тек јесенас уписо у школу, дакле ни један семестар није био на академији, а закон изрично захтева академисту. Али шта закон кад је овај учио — Барловчеву децу.

Као куриозум морам споменути да небира исте питомце професорски савет, него комисија, која се састоји из управитеља гимназије (познајете л га?) управитеља реалке (познајете л га?) и учитеља краснописа (ху, није штета што непознајете!)

Е, та да није натрашке, неби било код нас!

Задар, 17. (о.) У „Застави“ јављено је о наредбама које се тичу језика народног у средњим школама. Ваља да се и ближе што о томе чује, те да се види је ли наша гимназија кула Вавилонска.

Лани почео се уводити Српски језик у задарској гимназији; допустило се, да се историја говори српски, и да се с грчког може преводити на српски: Од тога нико се није могао изузети, само у двема класама; VII, и VIII, говорила се историја талијански, а преводило се с грчког на српски. Ове године бануше неке наредбе по коима се даје право Талијанима да буду настављени на талијанском језику; а кои су Славени, ти могу учити историју на српском језику до VI. а преводити с грчког на српски до V. разреда. Услед такве наредбе директор Пачани пошао је по класама изазивати ученике да се упишу за талијански језик; но, чини нам се, да се преварио у рачуну, јер се пријавила мањина, чему се он није надао.

Од неког времена „Il Dalmata,“ непрестано напада на професоре кои су управо поносе института. Тако нападају на Гргуревића и на др. Данила, бојећи се да последњи непостане директором место Пачана кои је само привремени. Колико је Пачани за директорство може се судити и по овоме: од кад је он директор, пријавило се 15 ученика за испит зрелости, између кои 5 по милости прођоше, а остали падоше, докле је под Пулићом сасвим другчије било. Да би се наша гимназија у ред довела нуждан је директор способан и енергичан.

Р, Б. И. — У Цириху, 17. дек. Шиљем вам у преводу прокламацију, којом је демократска странка позвала кантон Цирих на јавни састанак, на ком би народ изразио своје жеље. Тај састанак био је опредељен за недељу, и то на три места: у Цириху, Устеру и Винтертуру. Ма да тај дан беше јака вејавица, народ се опет скупио на састанак, и ту је изразио своје незадовољство на садањој управи, иштући да се збаце садањи званичници и да се предузме ревизија кантоналне управе.

Ево речене прокламације:

„Награђане кантона циришког.

„Свето је право, да слободни људи у јавним скупштинама већају, да се посаветују о пословима земаљским, и те темељно определе; да недостатке у законодавству, руковању и одправљању правосуђа пронађу и одклоне, да определе сталне и повремене потребе, и да за све ове цели она средства употребе, која држе за ваљана и правилна.

„Овим правом, које је уједно и света дужност, користимо се ми и користе се хиљаде, кад данас желимо претрести нашу кантоналну управу са наместништвом управе.

„Скупштина 1830. г. у Устеру држана донела је не разликујући сталеже благодатан устав свом народу. Ослобођен обртај од притиска аристократског множио се брзо, за чудо јачао и дигао опште благостање. Срећно започето изображавање народа основало је једини солидарни темељ племенита республиканска живота. Кантон Цирих сматран је за узор државе у путу просвете.

„Тешке олује год. 1839. омлатиле су цвет са већ оснажених усева и причинили период или време „немарења.“ Али наскоро г. д. 1842.-6. дигне се опет слободна патриотска свест народа циришког те постави на крмило државне управе наново људе од 1830. На жалост многи су од ових били остарели и изгубили снажну и стварајућу мисао скупштине устерске, па на заслужепим лавровима одмарајући се, што се тиче напретка унутрашњости, а пажњу своју једино су управљали на гвоздене путове, индустрију и т. д. Овом материјалном пољу истина неможе се одређи подпуна ваљаност, али оно рађа материјализам, грамзење за новцем и процентима због којих се духовно-идеална страна државе не сме ни помолити.

„Временом 37 година даље се снажила политична свест у циришком народу и где је пре свитала слутња о грађанским дужностима према политичним и социјалним правама, ту се сада свест укоренила: „да је народ и то једини народ у држави воља, почетак и свршетак.“ Са овом политичном самосвешћу, која се полагано развила и избистрила оборена је репрезентативна система тридесеторице, те тако је тада ваљало изнаћи нов облик за директну самовладу народа, а тај је облик, да се допуни признати став „све за народ“ са тако исто важним „све са народом.“

„Овај преображај циришког народа у свађању политичном и социјалном нису до данас разумели државници, како одговорни, тако и неодговорни, или су се бојали непосредног гласа народа. Чиста је демократија са оштром опоменом двапут умаљивана од гларнерског великог суда и за мање способну проглашена наротив је проповедана репрезентативна форма као А и О целе политичке мудрости. И сад нам опет вичу из противна табора: Не, нипошто референдум (гласање народа за закон) с њим копате гроб сваком даљем напретку.

„Као наши не из ласкања према народу, но из дубока уверења протестујемо што се циришком народу његова цена одузима речма: да није кадар увидити прави напредак и за тај жртве принети. Ми сматрамо ову неправу пресуду као прву клицу садашње узрујаности. Народ је бржи од оних, које је опуномоћио. Законодавство, устав и одправљење правосуђа што дуже од народа остављени, то су се више налазили изван народа. Међу народом и његовим пуномоћницима раскинута је свеза.

„Сграђани! Са овом историчном цртом дајемо вама и нашим савезницима кључ, да се одгонене ово политично кретање и скупштина устерска 1867.

„У нашим областима и званијама радио је и круг ваљаних људи, који за свој талент и правдоњу сваку похвалу заслужују и с тога не би могла имати једино критике овај уплив, да се нув то неналазе велике шкоде у државном телу. И заиста толико се и толико гомилају тужбе на неправедно поступање с народом, на велики уплив великих капитала, на централиз цију, на владу чиновника, на неправедно поделење војске и општих терета, несигурност права полицајске кураторе и т. д., да се ово мора са свим из нова лечити. Ми сад овоме хоћемо да доскочимо пошто смо наш псложај озбиљно и зрело промотрили са уставним наместништвом.

„Ми стављамо овде изражене жеље народа у програму, који кад се оствари водиће после дуге одморке народ наш лепшој будућности и тада ће заузети оно место, које му у отачаству пристоји.

„Програм.

„Ми хоћемо:

„I. Ращирујући права народна да се ослаби влада чиновништва и новца, као и утицај владајуће силе на законодавство.

„Да тај посао: да се може разрешити велики савет или двогодишње чиновништво, да општине имају право гласати за законе, да имају иницијативно право, т. ј. 5000 грађана могу предложити какав предлог за закон, који мора тада велики савет пресудити. Да се индиректно не бирају велики саветници нити да може звање бити дуговечно.

„Ми хоћемо:

„II. Подизање интелигенције и продуктивне снаге у народу.

„Организацију нар. школа. Праведно да се поделе терети државни и општински и то по мери снаге у плаћању данка појединих и друштава, данак у наследствености. Да се недаје ништа индиректно. О војсци да се влада стара. Кантоналну банку. Ревизију закона о путови и у опште да се влада стара за средства обртаја.

„Ми хоћемо:

„III. Простију организацију устава.

„Умалење броја чиновника. Дизање општинске слободе.

„Ми хоћемо:

„IV. Поправљање суда и простији пут правосуђа.

„Да уведемо цивилни суд; да одклонимо смртну каштигу; ограничимо право судске администрације, сталну плату одмерену по послу и уништење закона, што је на агентима послова.

„Ми хоћемо:

„V. Врховну ревизију закона при истраживању дуга.

„Ми хоћемо:

„VI. Слободну штампу и неограничено право здруживања. Укидање званичне части. Aufhebung des Maulkratten- und Coalitionsgesetzes.

Угарска.

— Чланови угарске делегације држаху предходни договор у саборској дворани у Пешти. Том се приликом међу чланове раздадоше и литографисани статути. Ђорђе Бартал одрекао се чланства у делегацији и на његово место долази Ситањи. — Кодификациона комисија саборска ради, као што се јавља, врло помњиво и напредује подобро у своме послу.

— Угарски жељезнички зајам никако још неможе да се уделотвори и види се да некако слабо стоји са кредитом новога државног савеза угарско-аустријског. Бечка „Н. Сл. Преса“ јако се руга томе фијаску угарског миниистра финансије, а то је још сувише рано почело међу новом „браћом.“

— У Тренчину изабрана су два Јевреја за чланове варошке репрезентације.

— „П. Лојд“ јављајући како се чланови угарске делегације већ спремају на пут не може уједно да затаји да већина њих полазе па пут испуњени разним сумњама и да још никако не знају, какви ће резултати бити новоме уставном животу. — Нарочито ће војнички буџет проузроковати ванредне тегобе. Ни од једног ни од другог сабора није још дозвољен број рекрута, што је за 1868. г. нуждан. По томе ни делегације не могу на неку одређену своту пристати, него ће морати одредити за сваког појединог човека неку одређену своту н. пр. 250. ф. а. вр.

— У среду 3. јан. имао је саборски одбор за народности седницу.

— У данашњем листу саопштавамо програм канцелара Бајста што га „П. Напло“ донесе. Осим тога владиног листа сви се независни листови пештански а и дописници бечких листова врло неповољно изражују о томе програму и очевидно из свију извирује неповерење према спољној политици бајстовој. Почињу се шта више у Пешти већ бојати, да није Андрашија у Салцбургу и Паризу какву обвезу на се примио обзиром на француско-аустријско пријатељство.

— Нови лист „Хазанк“ означује разлику међу деаковом партајом и левим центрумом: Деакова странка схваћа одношај Угарске према Аустрији са државног гледишта и због тога је установила заједничке послове и делегације. Леви центрум напротив сматра тај одношај као међународан и зато њена главна начела нису заједнички послови, заједничка министарства и делегације, него међународни уговори и додир међу обема земаљским владама само од случаја до случаја. У унутрашњим је стварима леви центрум одсудно либералан, докле је влада и њена странка консервативно (умерено) либерална. Овако вели тај лист левога центрума. — Ми по досадашњем искуству не можемо баш тако да верујемо и ту „одсудну“ либералност левог центрума у унутрашњим стварима!

Троједна краљевина.

— Са назови сабора се јавља: за привремене бележнике изабрани су, Јанко Цар, Брлић, Хрвојић и Рајзнер. Од 68 чланова што беху у сабору гласало је само 46. — Верификација чланова свију је свршена и сви су избори оверовљени; ни за један се није запело, ма да је таквих насилничких покора при изборима било!

— Из Славоније се јавља да је тамо опет наново неколико чиновника са звања скинуто и то због њиовог држања при изборима за сабор. Свака сила за времена!

Аустрија.

— Изашла су ц. ручна писма Бајсту, Андрашији и Ауерспергу, којима се делегације сазивљу на дан 7. (19.) јан. о. г. — Пошто државни министри незнају мађарски, а угарска делегација неће другчије него тим језиком да се разговара са саветницима круне, то су Андраши и Лоњаји државним министрима понудили своје услуге у томе обзиру; наравно да им је понуда примљена.

— У државном министарству држана је 1. (13.) јан. велика министарска седница, у којој беху од стране преколитавског министарства Ауерсперг, Тафе, Гискра и Брестл, а од овог министарства Андраши и Лоњаји. Предмет већања беше установлење државног а посебице ратног буџета.

— Јавља се да је државни ратни министар Јон дао оставку и да му је оставка примљена. Узрок, каже се да је то, што Јон немогаше пристати на то да се овогодишњи ратни буџет сведе на 61 мил.

СЛАВЕНСКЕ ЗЕМЉЕ.

РУСИЈА. (Дипломатска акта; продужено.)

У месецу марту 1867. кн. Горчаков разаслао је в. силама једну опширну споменицу, (меморар) у којој доказује, да су све реформе проглашене султаном до тог времена, остале неизвршене. За том споменицом дошла је одма и друга, краћа, у којој се развија подпун план за рефоуме које би одговарале обштим условима царевине отоманске и особитим положају хришћанских народа. Та посланица из основа се разликује од француских предлога саобштених у жутој књизи законодавном телу у Паризу. Докле се у Паризу сводила сва мисао на усредсређење власти на Истоку у турским рукама, у Св. Петрограду се мисли да се само на основу самоуправе сваког народа за себе може стање Истока на боље окренути. Ми ћемо у идућем броју саопштити руску посланицу о реформама у Турској.

Руска споменица (меморандум) о реформама које би се имале увести у Турској, да би се повратило стање источних Хришћана своди се на ове предлоге:

I. Географијске границе, подељење народа.

Старе географ[illegible]анице отоманске царевине од[illegible]лама које су састављене по нар[illegible]освојеним. У којој мери султани подчињаваху један народ, они га привезаху царевини свезом васалства, удараху на њега данак, често му постављаху једног мусломанског поглавара, али народи одржаваху своје границе и своје народно уређење. Новија установа вилајета задала је неке ударе старом реду ствари. Ваљало би вратити се на тај ред установљењем толико области, колико има главних заједнина народности сједињених под скиптром султана.

Тако, измешани становници Румелије, са једним делом Македоније, представљали би једну област; — Бугарска другу; — Босна, Херцеговина и Арбанаска, пашалуци придодани Старој Србији представљали би трећу област; — Епир, јужни делови Арбанаске, Тесалија и један део Македоније, четврту; — најпосле сва острва, са Хиосом на челу, сачињавала би пету острвску област.

Свака од тих области, којих би точно ограничење било предметом особите науке, као да има за себе озбиљне узроке географијске, етнографијске и вероисповедне. Ту би се имало само мало нешто предругојачити, да би се садање границе дотерале.

II. Административно уређење области, кантона и обштина.

Начело унутрашње самосталности (автономије) ваља да служи за основ административном уређењу свију области европске Турске.

Свака област, како и сваки кантон и свака обштина, била би управљана домаћим поглаварима који би били слободно изабрани од народа већином гласова.

Старешина обштински био би подпомаган обштинским саветом, бираним између свију становника обштине, без разлике порекла, вере и народности.

Тај обштински савет разрезивао би и купио порезу која би се одобравала гласањем у скупштинама области. Он би имао позив да бди, средством одборника својих, над јавном сигурности, над путовима у обштини, над основним школама и другим установама за јавно васпитање и за јавно добротворство. Он би гласањем одобравао прирезе и терете местне. Он би располагао обштинском војском састављеном међу становницима за одржање реда и сигурности.

Савети санџака или округа били би уређени на истим основима, састављени од одборника обштинских савета, и стављени под председништво једног државног званичника, припадајућег владајућој народности кантона. Одборници тих савета санџака били би позвани да саставе общти савет области, под председништвом обштег наместника (губарнатора). Овога званичника султан би наименовао. Он би руководио послове области са помоћу обштег савета, чијем би гласу имао саображавати се, а имао би опет власт, да се, у случају какве особите важности, позове на закључак порте.

Владике православне и католичко-романске, као и рабини и муфтије, заседавање са правом у обштим саветима, да би бранили интересе сваки своје вере.

III. Уређење судско.

Судско уређење хришћанских народа отоманске царевине било би такође основано на начелу слободног избора народног.

Свака обштина бирала би једног примиривог судију припадајућег владајућој народности обштине и позваном да суди преступе корекционе и парнице грађанске од извесне вредности, међу Хришћанима.

Један суд првостепени коме би чланови били бирани од савета санџака био би установљен за више кантона; он би судио на апелате у парницама грађанским и кривичним између Хришћана, или између Хришћана и Мухамедоваца, ако би страна Мухамеданска пристала радо да јој он суди. По потреби било би и апалационих судова за једну или две области.

За ствари мешовите, т. ј. између Хришћана и Мухамеданаца, имало би у свакој области неколико мешовитих судова где би заседавало колико Хришћана, толико Мухамеданаца. Председништво давало би се наизменце, то Хришћанину, то Мухамеданцу.

Сваки Хришћанин суђен мешовитим судом имао би право захтевати присуство једног страног консула, или консуларског агента, који би бдио на то да се правда непристрасно досуди. То јемство, за које је искуство показало да је неодољиво нужно, могло би се временом укинути, пошто би начело правде и једнакости ухватило корена у земљи.

У обштинама и кантонима у којима су становници поглавито Мухамеданци, парнице између Хришћана подпадале би под најближи хришћански суд.

Надлежност свештеничких судова под председништвом поглавара вероисповедних обштина начисто би се определила. Парнице засебне између лица од исте вере једине би се могле ту судити.

Судови трговачки одржали би се по великим варошима царевине у њиховој садањој форми, али на основу начела слободног избора народног.

Законици грађански кривнични и поступка судског претресли би се помоћу страних стручних зналаца, обнародовали би се на језицима: турском, грчком, славенском (? ваљда србском и бугарском?) и јерменском.

(Продужиће се.)

Нови Сад 25. дек. Србска црквена православна обштина новосадска у скупштини 20. дек. о. г. држаној изабрала је опет за год. 1868. за главног црквеног тутора г. Ђорђа Д. Коду, а за надзорнике црквено обштинских добара г. Ђорђа Давидовића; за туторе катедралне цркве: 1. Мигу Обрад. Милутиновића; 2. Јована Јовановића; 3. Живана Ђурића, који је уједно старатељ обштинске сиротинске куће; 4. Григора Живковића; за туторе аљмашке цркве: 1. Павла Шилића; 2. Јована Дотлића; 3. Гавру Палковљевића; за туторе успенске цркве: 1. Петра Лакића; 2. Васу Шовљанског; 3. Луку Грујића; за туторе цркве св. отца Николаја: 1. Ђиру Поповића; 2. Тому Деру; за туторе цркве св. Јована: 1. Јован Савић Шпиљер; 1. Тиму Јерковића; 3. Стевана Бајића; за туторе капеле на аљмашком гробљу: Лазу Балашу; за туторе цркве ченејске: 1. Уроша Керчева; 2. Платона Ракића.

В. Из Д. С. Ивана на Божић. Јуче после дужег боловања преминуо јединац овд. пароха г. М. Брежевског, Тоша, свршени богослов, кога данас матери земљи предадосмо. Жалост је ова за печалне родитеље у толико већа, што им је прошле године старији син Сава, истом поставши официром, у аустријско-пруском рату као невина жртва од непријатељске руке пао. — Премда је први дан Божића био, ипак се скупило много народа а такође и више свештеника из оближњих села, да покојнику последњу услугу укажу. Од ових Иг. Мирковић парох пивнички и Н. Григоријевић капелан овдашњи изговориште при опелу беседе сходне тужној свечаности. За покојником жале поред оца, матере и две сестре још многи другови и пријатељи који га познаваху, јер Тоша бијаше младић скромне нарави и поштена срца, те заслужује да му на растанку рекнемо: Бог му дао душевно спасеније, и вечан му спомен!

И. — У Темишвару, 12. дек. Наш епископ има под градом 200 ланаца комасиране земље, за коју је наш један овдашњи „родољуб“ имао наћи закупника. И нашао га је. Али не у нашој већ на жалост у туђој народности, из узрока, што између наших подузимача нико ни речице о ствари недознаде, док се са свршеним чином, т. ј. с издатом земљом на 6 година по 8 фор. и неколико крајцацара за ланац годишње закупнине није на свет изашло. Пак ми хоћемо, колико је можно, да просветно напредујемо?! Није ли сувише што нам туђини свакојаке препреке подмећу да би спречили наше материјално напредовање, које је темељ морално душевном развитку, већ и свој нас — бар по моме уверењу у овом случају еклатантно — из сребролубља и неповерења к сународницима натраг баца и гази, а туђину оружје против нас умножава. А наш пошт. епископ у овом је издавању привидно невин.

НОВИЈЕ.

— Полузванична париска „Патрија“ о руској политици на Истоку, у Црној Гори, Србији и Бугарској, и вели да та политика незадаје никакве бриге, ако се западне силе сложно Русији буду одупрле. По истом листу, друга криза у 1867. била је од користи само грчко-руској пропаганди.

— Нови предлог француске владе о уређењу војске, о ком смо већ јавили, одобрен је законодавним телом са 199 противу 60 гласова.

— У Букурешту је кнез 3. т. м. отворио народну скупштину. У престолној беседи, на румунскоме језику, вели се да је услед неслоге између пређашње скупштине и владе кнез морао позвати се на суд целога народа. У истој беседи стављају се у изглед уговори са европским силама о правосудству што се тиче странаца, о пошти и патентској порези; уверава се, да ће се поштовати начела човечности и толеранције спрам Јевреја, и говори о унутрашњим реформама и поправкама.

— По вестима из Новог Јорка у Јухатању, у Мехици, букнула је буна; Хуарес је послао 3000 војника за угушење исто.

ИЗЈАВА.*)

Пошто у бр. 100 и у бр. „Напретка“ имају описи главне скупштине овдашње читаонице од дек. о. г. који ток ствари изврћу и очевидно на то смерају, да достојанство овога јавнога завода пред светом окаљају, то је главна скупштина читаонице од доњег датума закључила да се према тим лажним извештајима јавно опише ток ствари онако какав је заиста био, да се не би у публици криво мњење породило, ма да она те описиваче већ добро познаје. Ствар је дакле овако текла: Пошто је скупштина у начелу решила била, да читаоница стане у свезу са „друштвом радиности“ одређен је одбор од четворице, који ће се одбором поменутог друштва дог варати се; иза тога је захвалио досадашњи председник на својој части и изабран је провизорно за председника г. Вукић; сад дође на ред писмо Ј. Грујића, у коме каже узроке зашто неће више да буде члан читаонице; на тај допис учинише разни чланови скупштине па међу њима и др. Милетић своје примедбе; Сандић као секретар забележи Милетићеву примедбу у протокол, ма да то нити је Милетић желио нити је скупштина изрекла; скупштина цела протестује против тога и каже, да се та примедба не мете у протокол, али Сандић на супрот жељи целе скупштине остаје при своме и неће ту примедбу да избрише, ма да је он имао у протокол метати само оно, што скупштина закључи. а не што се свиди, и тек пошто опште негодовање целе скупштине својом безпримерном упорношћу изазва, склони се на то. да уведену примедбу избрише; иза тога члан П. Ненадовић предложи да се секретар Сандић, пошто скупштина као што се види у њему поверења нема, са секретарства сбаци; цела скупштина изјави да на то пристаје и уједно се одма и то одреди, да збачени секретар има протоколе и сва акта предати оној комисији, што је изабрана рад договора са „друштвом за радиност;“ сад Сандић заиште реч па каже да он захваљује на секретарској части и иступа из реда чланова читаоничких, а скупштина му примети, да се он не може захваљивати кад је већ збачен и иступање му се узима на знање. Пошто се ово збило узме Сандић сва акта и протоколе; метне их у џеп и оде из дворане; дакле пошто не беше више ни секретар ни члан читаонице и пошто је скупштина већ решила, коме има акта предати, он ипак сва акта понесе са собом; скупштина наравно одма види с' киме има посла и да ји намера тога безпримерног понашања очевидно та, да се јавни скандал изазове. Седница се скупштинска мораде прекинути, јер небеше ни протокола нити беше још избран нови секретар; међутим док још већина чланова беше у дворани врати се збачени секретар Сандић опет натраг, па почне са стола купити још веке комаде од акта, што их заборавио био; сад га чланови комисије, којој је имао акта предати, позову да то учини, ал' он нехтеде, него почне људе очевидно вређати говорећи како он нема у њима поверења (а целага скупштина имаде) и како он акта неће предати док му силом не отму. Чланови га комисије наново озбиљно позову да акта преда и рекоше да не може пре изаћи из дворане, док то неучини; они тиме само чинише оно што су имали право чинити, јер кад он њима рече да нема у њима поверења, одкуда да они у њему имају поверења (у коме га цела скупштина неимаде) те да га пусте да акта однесе, па да их можда и уништи? Пошто Сандић виде, да чланови озбиљно иште, а он сам отвори џепове те пусти да му се сва акта из њих изваде. Овако је ствар текла Из главне скупштине српске читаонице држане у Новоме Саду 26. дек. 1867.

*) Пошто је ова изјава из скупштине изишла, то она изјава неколицине чланова, о којој је у једном од пређ. бројева говорисмо одпада. У.

НА ЗНАЊЕ.

Члановима „читаонице“ јавља се да се читаоница већ преселила у нови стан код „зеленог венца“ и да су већ собе за читање отворене. Уједно се јавља и то, да одсада члан читаонице плаћа на годину 2 ф. на место 6 ф., а кад плати 6 ф. а. вр. онда је уједно члан читаонице и друштва радиности. Ко се жели уписати у читаоницу нека се пријави благајнику Ђорђу Ракићу.

Нехатошћу у штампарији стављен је, у 1. бр. „Заставе“ за 1868, оглас за „агентску радњу осигуравајућег друштва у Пешти,“ под наслов: „отварање посластичаре,“ и закључен: „шпецерајска трговина,“ што ни једно ни друго неможе бити ни у каквој свези са тим огласом.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Ценовник Пештанске берзе од 3. Јан.

	Фун.		Пожунац	
Шеница банатска нова	86—87	— — — — ф.	6 60	6.90
„ потиска	— — — — — —	86—87 ф.	6.60	6.90
„ „	— — — — — —	88—89 ф.	.	—7 70
„ пештанска	— — — — — —	84 86 ф.	6.	—6.70
Наполица	— — — — — —	81—82 ф.	.—	.—
Раж	— — — — — —	78—80 ф.	4 30	—4.40
Јечам пиварски	— — — — — —	68—70 ф.	2.70	3.10
„ за храну	— — — — — —	65—68 ф.	2.50	—2.65
Зоб нова	— — — — — —	44—46 ф.	1.70	—1.75
Кукурув банат. стари	— — — — —	— ф.	3.50	—3.60
Проја	— — — — — —	— ф.	3.10	—3.20
Репица кол.	— — — — — —	— ф.	—5 85 1/2	
„ банат.	— — — — — —	— ф.	5.57	—.—
Пасуљ	— — — — — —	— ф.	5.40	—5.50

Курс папира и звечећег новца.

Комерциална (трговачка) банка 500	—	680	690
Пештанске штедионице	— — — 63 —	1400	1425

Курс бечке берзе.

Акције народне банке	685
5% металик	—56 50
Зајам народни	—62 50
Дукати	5 74
Аустриско сребро	118 50

ОГЛАСИ.

Оглас.

Овим се до општег знања доставља, да ће се нова лицитација купљења калдрмске пристојбе по старој тарифи у суботу 30 дец. (11 Јан.) у 9 сати пре подне у ововарошкој магистратској сали и то за годину 1868. држати.

Услови лицитациони могу се за време службених часона у ововарошком књиговодству прегледати и у препису набавити.

Из главне скупштине општине сл. кр. варошци Новога Сада држане 21. децембра (2. јануара).

Др. Светозар Милетић ср. градоначелник. —
3—3 Др. Лаза Костић ср. велики бележник. —

Објава.

Грунтовни суд сл. кр. вароши Новога Сада овим до јавног знања доставља, да ће се услед дозвољене овршбе кућа бр. 1418. у Новом Саду Андрије и Текле Петровић због дужних Јакову Кутнеру 400 фр. авр. која је на 6000. ф. авр. средством јавне лицитације у два термина и то дана 3. фебруара 1868. и дана 1. маја 1868. свагда 3 сахата после подне на лицу места продавати.

Условија продаје могу се код суда у време званично прочитати.

2—3 У Новом Саду 2. новембра 1868.

СТЕЧАЈ.

Православна обштина у Иланчи намерава у цркви својој путем оферта дрвени иконостас, подићи и разписује овим стечај до 18-30 априла 1868. Који би се посла овог подватити хтео; нека изволи свој оферт заједно са догичним планом ц: кр; Компанијском заповедништву у Иланчи доставити, где се потање о подузећу овом упитати може. —

Иванча 4. Јануара 1868. 3—3

Објава.

Госп. Акционарима новосадске штедионице овим се до знања доставља, да ће се у смислу штатута главна скупштина 22. (10) фебруара т. ј. у 9. сахата пре подне у дворани код царице Јелисавете одржавати, на коју се сви г. г, Акционари позивају.

Уједно се г. г. Акционари позивају, да најдуже до 10. фебруара (29 јануара) т, г. своје акције за листу гласања у станишту штедионице измену, како би тиме способност гласања при главној скупштине доказати могли, јер по истечењу овога рока, неће се никоме више листе за гласање издавати.

Предмети који ће се на главној скупштине претресати, ови су:

а.) Ревизија годишњих рачуна и испитивање руковања; потом избор новог ревизионог одбора.

б.) Опредјелење оно новчане квоте, која се у резервни фонд за добротворне цјели положити има, и питање о изплати дивиденда.

в.) Нужне измене статута.

г.) Избор директора и одборних чланова.

д.) Изречење оних за цео збор обвезних закључака.

У Новом-Саду 8. Јануара 1868.

2—3 Франц пл. Горјуп
председник збора.

Оглас.

Имам част јавити поштованој публици, да агентска радња I. уг. общт. друштва за осигурање у Пешти, за

НОВИ САД И ОКОЛИНУ

коју је досад одправљао г. ФЕРДИНАД ХОРВАТОВИЋ: данас је на мене пренета.

И тако ја позивам поштовану публику на осигуравање противу:

ОПАСНОСТИ ПОЖАРА,
ШТЕТА ОД ТУЧЕ,
ПОПЛАВА ОГ ВОДЕ, и на
ОСИГУРАЊЕ ЖИВОТА.

Премије се најправичније и најумеренније рачунају.

У Новом Саду 1. јануара 1868.

Александер Вишња

3—3 Канцеларија: Дунавска улица Нр. 18 и 19

ОГЛАС.

Родитељи који желе своје кћери подпуно изобразити, за ваљане христијанке и добре будуће матере: нека изволе своје кћери послати у школу за васпитање и науку код подписане.

Да ли школа ова позиву своме одговара, и да ли је она од важности по Српкиње: о томе ће најбољу пресуду изрећи они поштовани родитељи. који су своје кћери у ову школу већ послали.

Што се тиче домаћег реда у школи, тај је у програму изложен. А почем се број ученица умножио: подписана овим обзнањује, да ће у будуће годишњу наплату за негу, стан и обвезну наставу у науци и пословима женским, на много нижу цену свести моћи. Родитељима се оставља на вољу набавка одела, потребне преобуке за децу и за кревет. Нож, виљушка и кашика неморају бити од сребра, већ по вољи родитеља.

У Новом Саду

2—2 Амалија Терзић рођ. Моро.

Црквени протоколи

крштења, венчања, умирања, изводи и домовних могу се добити у Платоновој (епископској) печатњи Нови Сад, 25. новембра.

Ј. Кароњи
3—3 закупник печатње.

Одговоран уредник и издавалац др. Стеван Павловић.

Платонова штампарија у Новом Саду 1868